

Nr 78.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående vidtagande af åtgärder för bevarande af Näs slottsruin; gifven Stockholms slott den 4 februari 1910.

Under åberopande af bilagda utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen

att till bekostande af åtgärder för konserverande af Näs slottsruin på extra stat för år 1911 anvisa ett anslag af 3,390 kronor.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas Riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

Under Hans Maj:ts
Min Allernådigste Konungs och Herres sjukdom,
enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF.

P. E. Lindström.

Utdrag af protokollet öfver ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 februari 1910.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
 Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve TAUBE,
 Statsråden: PETERSSON,
 HEDERSTIERNA,
 SWARTZ,
 grefve HAMILTON,
 grefve EHRENSVÄRD,
 MALM,
 LINDSTRÖM,
 NYLANDER,
 VON SYDOW.

 Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Lindström anförde i underdånighet:

Restaurering
 af Näs slotts-
 ruin å
 Visingsö.

»I underdånig skrifvelse den 29 november 1909 har Norra Smålands fornminnesförening gjort framställning om beredande af ett anslag å 3,390 kronor till vidtagande af åtgärder för bevarande åt framtiden af *Näs slottsruin å Visingsö*.

Till stöd för denna af kostnadsförslag åtföljda framställning har anförts följande.

Under sommaren 1907 bragtes, efter hos vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien af enskild person gjord anhållan, i dagen hvad som ännu återstode af den på södra udden af Visingsö belägna Näs fordom så stolta kungaborg. Kostnaderna härför, som uppgingo till omkring

1,200 kronor, bestredos af samma enskilda person, med undantag af ett bidrag å 200 kronor, som lämnades af vitterhetsakademien. Samtliga vid utgräfningen gjorda fynd tillföllu samma akademi. Under arbetets gång visade sig allt tydligare nödvändigheten af att skyndsammast skydda södra sidan af ruinen mot Vätterstormarnas våldsamma åverkan, enär i annat fall snart hvarje spår af fästet skulle komma att försvinna. Af Kungl. Maj:tt ställdes ock genast det erforderliga beloppet af 1,500 kronor till akademiens förfogande och härigenom blef denna del af ruinen bevarad från förintelse. Däremot hade ännu intet kunnat åtgöras för att rädda ruinens öfriga delar från en väl långsammare, men dock lika säker undergång, hvilket blefve fallet, om murar, hvalf, portöppningar och annat finge förblifva utan skydd.

Denna ruin från medeltiden vore dock värd mer än vanligt intresse och omvårdnad. Oaktadt de medeltida källornas fattigdom i allmänhet kunde man dock med säkerhet påvisa många historiska minnen, med hvilka detta slott vore förbundet. Det syntes rent af hafva utgjort hufvudresidenset för konungarna under 1100- och 1200-talen. Karl Sverkersson uppehöll sig där långa tider, blef ock där mördad af Knut Eriksson. Här slutade ock jarlen Birger Brosa, konungarna Erik Knutsson, Johan Sverkersson och Magnus Ladulås sina dagar. 28 år efter den sistnämndes död afbrändes och förstördes borgen vid dess återtagande från danskarna. Att ett fäste, som under långa tider varit det hufvudsakliga tillhållet för Sveriges konungar med deras ofta stora följen, måste hafva afsevärda dimensioner låge i sakens natur. Huru mycket vågorna bortspolat vore nu omöjligt att bestämma. Hela norra sidan kvarstode dock till tre à fyra meters höjd, med en längdsträckning af 34 meter. De massor af sten och grus, som betäckte ruinerna, tydde på en betydande höjd hos de delvis ända till 3,5 meter tjocka murarna. Äfven andra detaljer talade om flera våningar. Yttermurarnas plananordning visade en kännedom i befästningskonst, som ännu saknade sitt motstycke i vårt land och som man icke kunnat vänta från en så tidig del af medeltiden. Hörntornen, i synnerhet det östra, företedde ock en del säregna och intressanta detaljer. Allt tydde på, såvidt man hittills kände, att 'castrum in insula Visingsö' på sin tid varit landets säkraste och stoltaste borg. Hvad som ännu återstode *måste* bevaras från undergång.

På grund af nådig remiss har Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Jönköpings län från fornminnesföreningen införskaffat upplysning, huruvida bidrag till bestridande af kostnaderna för ifrågavarande konserveringsåtgärder kunde förväntas från intresserade i orten.

I anledning häraf har föreningen i hufvudsak anfört följande. Det

syntes föga sannolikt, att ett upprop till insamling för ifrågavarande ändamål skulle vinna någon nämnvärd anslutning inom orten eller inbringa några afsevärda belopp. Dels torde befolkningen därstädes anse sig hafva fullgjort sin skyldighet i fråga om vårdandet af länets fornminnen genom sina bidrag till kostnaderna för föreningens verksamhet och dels torde vetskaper om att de vid Visingsborgs slottsruin vidtagna skyddsåtgärderna bekostats uteslutande af staten göra ett hänvändande till allmänheten, då det gällde Näs slottsruin, föga tilltalande. Visingsborgs slottsruin påminde nämligen endast om en privatmans bostad under en jämförelsevis nära liggande tid, under det att Näs slottsruin under tolfte och trettonde århundradet var landets konungaborg, därifrån landets öden leddes.

För egen del har Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i underdånigt utlåtande den 28 december 1909 förklarat sig anse det vara synnerligen önskvärdt, att ifrågavarande ruin blefve i sin helhet bevarad från undergång. Om detta skulle kunna ske, måste åtgärder för ruinens konservering snart vidtagas. Då emellertid bidrag till bestridande af kostnaderna för de afsedda konserveringsåtgärderna icke syntes kunna förväntas inflyta från intresserade i orten, finge Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i underdånighet hemställa om nådigt bifall till förevarande underdåniga framställning.

Slutligen har vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien uti inforordt, den 4 januari 1910 afgifvet underdånigt utlåtande anført, att Näs slott på grund både af sin ålder — det omtalades redan på 1100-talet — och af de historiska minnen, som därmed vore förbundna, hörde till de märkligaste medeltidsbyggnader, af hvilka lämningar bevarats till våra dagar. Dessa lämningar hotades emellertid af undergång därigenom, att de låge på öns sydligaste spets, som småningom komme att förstöras af Vätterns vågor, därest detta ej genom särskilda åtgärder förhindrades. Under sådana förhållanden vore det af stor vikt, att de skyddsåtgärder, hvilka med ett af Kungl. Maj:t den 13 september 1907 i nåder beviljadt anslag påbörjades, snarast möjligt kunde afslutas. Akademien tillstyrkte därför lifligt bifall till fornminnesföreningens anhållan.

Departements-
chefen.

Af hvad ofvan anförts framgår, att anslag af allmänna medel redan anvisats till konserverande af Näs slottsruin. Därigenom har dock endast en del af ruinen kunnat räddas från förstörelse. Emellertid synes mig skyldig hänsyn till våra historiska minnen kräfva att denna redan genom sin ålder märkliga medeltidsborg i sin helhet räddas åt eftervärlden från en eljest säker undergång. Enligt det handlingarna i ärendet bilagda, af Algot Fri-

berg uppgjorda kostnadsförslaget skulle ifrågavarande konserveringsåtgärder hufvudsakligen omfatta dels anordnande af vågbrytare och skyddsmur på södra och västra sidorna af ruinen dels anbringande af stöd under och murbeklädnad å tornen dels förstärkning af hvalf och murkrön samt lagning af muröppning dels ock jordschaktning och uppförande af stängsel. Emot det ifrågasatta anslagsbeloppet har jag intet att erinra. Jag tillstyrker alltså, att framställning i ämnet göres till Riksdagen, och hemställer i anledning häraf, att Eders Kungl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen

att till bekostande af åtgärder för konserverande af Näs slottsruin på extra stat för år 1911 anvisa ett anslag af af 3,390 kronor.

Vid bifall härtill läser hinder ej förefinnas för Eders Kungl. Maj:t att låta redan under år 1910 af tillgängliga medel utanordna ett mot anslaget svarande belopp.»

Till denna af statsrådets öfriga ledamöter biträdda hemställen behagade Hans Maj:t Konungen i nåder lämna bifall; och skulle proposition i ämnet af den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, aflåtas till Riksdagen.

Ur protokollet:

Christer d'Albedyhll.